

та науковому середовищі вчительської і науково-педагогічної інтелігенції у 1930–ті рр.

Водночас, на нашу думку, недостатню увагу з боку українських зарубіжних дослідників отримали такі теми: роль та участь вчителів у різних прорадянських агітаціях та кампаніях, які сприяли радянзації та пролетаризації освіти, культури, що врешті-решт і звело нанівець усі надбання українізації в шкільництві. Ці та низка інших питань є досить актуальними і потребують суттєвого розширення та доповнень з позицій сьогодення.

Список використаних джерел

1. Калакура Я. С. Историчні засади українознавства / Я. С. Калакура. – К., 2007. – 381 с.
2. Костюк Г. Сталінізм в Україні: (Гене́за і наслідки): Досл. і спостереження сучасника / Г. Костюк. – К.: Смолоскип, 1995. – 508 с.
3. Кошелівець І. Микола Скрипник / І. Кошелівець. – Мюнхен: Сучасність, 1972. – 372 с.
4. Крилов І. Система освіти в Україні (1917–1930). (Досліді і матеріали). (Серія І. Ч.28) / І. Крилов. – Мюнхен, 1956. – 96 с.
5. Майстренко І. Історія комуністичної партії України / І. Майстренко. – Мюнхен, 1979. – 259 с.
6. Оглоблин О. П. Завдання української історіографії на еміграції / О. П. Оглоблин // О. Оглоблин. Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали. – Нью-Йорк, Київ, Торонто, 1995. – С.228–289.
7. Соловей Д. Голгота України / Д. Соловей. – Вінніпег: «Український голос», 1953. – Ч.1. – 229 с.
8. Эльдарова И. К. Критика современной буржуазной историографии по проблемам культурной революции в СССР / И. К. Эльдарова // Культурная революция в СССР и духовное развитие советского общества. – Свердловск, 1974. – С.198–397.

References

1. Kalakura Ja. S. Istorychni zasady ukrai'noznavstva / Ja. S. Kalakura. – K., 2007. – 381 s.
2. Kostjuk G. Stalinizm v Ukrai'ni: (Geneza i naslidky): Dosl. i sposterezhenja suchasnyka / G. Kostjuk. – K.: Smoloskyp, 1995. – 508 s.
3. Koshelivec' I. Mykola Skrypnyk / I. Koshelivec'. – Mjunhen: Suchasnist', 1972. – 372 s.
4. Krylov I. Sistema osvity v Ukrai'ni (1917–1930). (Doslidy i materialy). (Serija I. Ch.28) / I. Krylov. – Mjunhen, 1956. – 96 s.
5. Majstrenko I. Istorija komunistychnoi' partii' Ukrai'ny / I. Majstrenko. – Mjunhen, 1979. – 259 s.
6. Ogloblyn O. P. Zavdannja ukrai'ns'koi' istoriografii' na emigracii' / O. P. Ogloblyn // O. Ogloblyn. Studii' z istorii' Ukrai'ny. Statii i dzherel'ni materialy. – N'ju-Jork, Kyi'v, Toronto, 1995. – S.228–289.
7. Solovej D. Golgota Ukrai'ny / D. Solovej. – Vinnipeg: «Ukrai'ns'kyj golos», 1953. – Ch.1. – 229 s.
8. Jel'darova I. K. Kritika sovremennoj burzhuznoj istoriografii po problemam kul'turnoj revoljucii v SSSR / I. K. Jel'darova // Kul'turnaja revoljucija v SSSR i duhovnoe razvitie sovsetskogo obshhestva. – Sverdlovsk, 1974. – S.198–397.

Kiryanova O. L., Candidate of Historical, a senior lecturer of the Department of publishing business and editing of Publisher-polydiene to the institute of NTUU «KPI» (Ukraine, Kyiv), 380939074047@ukr.net

Scholars' contribution to Ukrainization of secondary and high school in soviet Ukraine: analytical generalizations of Ukrainian foreign historiography (50s–80s of the XX century)

The article is dedicated to analytical generalizations of Ukrainian foreign historiography (50s–80s of the XX century) about scholars' role in processes of Ukrainization in Soviet Ukraine (1920s–1930s). The aim of the research is to describe scholars' contribution to Ukrainization from the point of view of Ukrainian foreign historiography. Tasks of the research are the following: to perform unprejudiced analysis of historiographic evaluations of Ukrainian foreign historiography (50s–80s of the XX century) of scholars' contribution to Ukrainization; to estimate the endowment of Ukrainian foreign historiography to the investigation of professional and public activity of teachers and professors of high school in 1920s–1930s under conditions of cultural-educational reformations and reinforcement of repressive measures of communist regime.

Complex historiographic analysis is based on the principles of historicism objectivity and consistency. The methods used in the investigation are the following:

comparative-historic, historiographic analysis and synthesis, system-structural and problem approach, logical, historic-chronological, historic-situational, biographic, typological and periodic methods.

Several generalizations are made in the research: firstly, investigators of Ukrainian diaspora played an important role in Ukrainian historiography (50s–80s of the XX century) because they had debunked myths and falsifications of Soviet historiography and had proved that any kind of party influence is harmful for the science; secondly, in spite of the absence of archive and any other comparative information, Ukrainian foreign investigators managed to show objectively the main events in Ukrainization process, to describe role of teachers and professors of high school in these processes and to reconstruct the sequence of the events which took place in sociocultural, educational and scientific environments in 1930s.

Keywords: Ukrainian foreign historiography of 50s–80s of the XX century; scholars; Ukrainization in 1920s–1930s, secondary and high school of Soviet Ukraine.

Кирьянова Е. Л., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры издательского дела и редактирования, Издательско-полиграфический институт НТУУ «КПИ» (Украина, Киев), 380939074047@ukr.net

Вклад педагогов в украинизацию средней и высшей школы УССР: аналитические обобщения украинской зарубежной историографии (50-е – 80-е гг. XX в.)

Статья посвящена аналитическим оценкам и обобщениям украинской зарубежной историографии 50-х – 80-х гг. XX в., о месте и роли педагогов в украинизационных процессах советской Украины (1920-х – 1930-х гг. XX в.). Цель исследования заключается в раскрытии роли и места педагогов в украинизации с точки зрения украинского зарубежной историографии. Комплексный историографический анализ основывается на принципах историзма и объективности, системности, преемственности. В исследовании активно использовалась сравнительно-историческим методом, а также методами историографического анализа и синтеза, историко-хронологическом, историко-ситуационным. В общем сделан ряд обобщений: во-первых, принципиально важной (50–80-е гг. XX в.) была работа исследователей украинской диаспоры, которые в своих работах разоблачали мифы и фальсификации советской историографического наследия в этой сфере, показывая, таким образом, пагубность любых партийных влияний на историческую науку; во-вторых, несмотря на отсутствие архивной и иной сравнительной информации, украинским зарубежным исследователям удалось, объективно осветить ключевые события, касающиеся украинизационных процессов, участия в них учителей и профессорско-преподавательского состава высшей школы.

Ключевые слова: украинская зарубежная историография 50-х – 80-х гг. XX в., педагоги, украинизация 1920–1930-х гг., средняя и высшая школа советской Украины.

УДК 94(477)«1953/1964»:378

Лук'яненко О. В., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка (Україна, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

ВІДОБРАЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННЯ КОЛЕКТИВІВ ПЕДІНСТІТУТІВ УРСР ДОБИ «ВІДЛИГИ» У ПЕРІОДИЦІ ЕПОХИ (Ч.1)

Елюструються зміни у характері опису окремих елементів повсякдення студентів та викладачів педагогічних вищих навчальних закладів України періоду десталінізації (1953–1964 рр.) на сторінках газети «Радянська освіта». Застосування методу контент-аналізу дозволило показати тлумачення викладачами вищів ролі самообслуговування у вишах; виявити ставлення до умов проживання, здоров'я та до цінової політики; порівняти тлумачення девіантної поведінки; з'ясувати підходи до формування естетичних смаків та моди.

Ключові слова: повсякдення, вища педагогічна школа, десталінізації, мода, самообслуговування, девіації, здоров'я.

Світ повсякденності населення пост-сталінського Союзу РСР став популярним предметом наукових розвідок останнього десятиліття. Науковці звертаються як до загальних рис побуту громадян країни, так і до специфіки щоденного життя окремих соціальних груп. Коло моїх інтересів охоплює світ буденності освітан УРСР. У цій розвідці пропоную поглянути на те, який образ побуту студентів та викладачів педагогічних вищів країни

пропонувала широкому загалу провідна освітянська газета – «Радянська освіта». Наперед зазначимо, що преса не є дзеркалом, що реально відображує побут освітян. Вона радше є збільшуваним склом. На сторінках газети з'являються лише крайні приклади з життя: найпозитивніші чи найнегативніші. Відсоток опису того, що ми вважаємо буденністю без коливань, насправді доволі низький. Проте, газетні шпальта покликані витворити образ буденного життя саме такими полярними зразками.

Неабияку цікавість репортерів викликала проблема запровадження самообслуговування в педінститутах. Однак, інтерес до явища прокинувся доволі пізно. Усі 5 статей по темі побачили світ з 1961 по 1964 роки. Найпершою ластівкою була згадка про організацію самообслуговування у стінах Ніжинського ДПП. Молодь використала шпальта газети як поле для діалогу із керівництвом власного навчального закладу. Студенти зауважили, що практика самообслуговування дала позитивні наслідки. Так, у гуртожитку у стислі строки навели порядок та чистоту. Майбутні педагоги навіть закликали до радикальніших змін. Вони зауважуючи, що студенти Ніжина виконували всю роботу допоміжного персоналу. Тому виш мав залишити у штаті лише посаду коменданта, звільнивши вартових та кастелянш. Такі ж зміни мали пройти й поза межами гуртожитків. Студенти хотіли у межах руху за самообслуговування замінити колегами лаборантів у кабінетах, як і бібліотекарів у читальних залах. На думку молоді, на своєму місці мав лишитися лише завідуючий книгозбірнею з професійною освітою. Останнє болоче питання, що його мало розв'язати самообслуговування, було отримання стипендій. Молодь жалілася, що день одержання стипендії перетворювався на стояння у довгих чергах та непомірну трату дорогого часу. Тому вихованці Ніжинського ДПП пропонували організувати отримання стипендії без касира, що вже стало практикою на окремих підприємствах міста [1]. Ми не знаємо, чи була хоча б найменша реакція керівництва вишу на лист своїх підопічних. Проте, молодечий запал у справі однозначно був.

Результати такої ж студентської заповзятості стали основою для реклами самообслуговування у квітні 1963 р. Місце дії – Кременець – місто з однією довгою вулицею, місто студентів. Кореспондент зауважував, що найбільше до душі у педінституті йому припала «чистота, охайність і порядок в усьому». Однак, цього разу у центрі увагу були результати роботи молоді по організації свого інтелектуального повсякдення. Журналіст підбив підсумки відвідин гуртожитку: «Заходиш немов у велетенський будинок учителя», бо на стінах були розвішені стіннівки «Науковець» та «За педагогічні кадри», а по кімнатах та аудиторіях лежали численні освітянські газети та журнали [2]. Зауважимо, що студентська журналістика уже була у колі уваги преси. У 1956 р. Зразком такої діяльності був Київський ДПП, багатотиражка якого виходила щотижня. Проте, видання «За педагогічні кадри» випускало партбюро, дирекція, комітет ЛКСМУ та профорганізація вишу [5]. Уже за сім років акцент змістився: із центру до провінції, з «елітарності» видання до студентської ініціативності.

Самообслуговування у 1964 р. ненав'язливо пропагувалося як засіб трудового виховання студентів. В Луцькому педінституті для зустрічі з вихованцями Брестського

вишу, як повідомляли, «оголосили аврал». Студенти в гуртожитку літали з відрами теплої води, віниками та ганчірками. Хлопці пересували меблі, перевіряли, чи не риплять двері, чи закриваються всі вікна. Таким чином самообслуговування стало синонімом «усвідомленого господарського почуття» [3].

Проте, суспільству був властивий не лише позитивний образ самоорганізації молоді. У травні 1964 р. полтавські педагоги зауважували, що в окремих навчальних закладах боялися ініціативності студентів. Проте, у стінах Полтавського ДПП самообслуговування набуло інших рис на додачу до господарської самостійності. Педагог Є. Рижило рекомендував відмовитися від посади агітаторів груп, зауважуючи про студентів: «Вони дорослі люди, їм зовсім не подобається, коли з ними викладачі поводяться як деякі вчителі з учнями, опікаючи, няньчать їх». Саме тому у ПДПП у межах руху за самообслуговування відбулася заміна викладачів–агітаторів на студентів–агітаторів з числа кращих студентів–комуністів. Відтоді можемо говорити про те, що самообслуговування студентів стало асоціюватися з піднесеною відповідальністю, творчістю та активністю [4].

Другим за кількістю звернень був блок інформації про забезпечення побуту освітян. Ситуація була аналогічною з попередньою групою: у перші роки «відлиги» преса лише двічі звертала увагу на житлові умови педагогів. Проте, це були лише два речення у двох віддалених роком публікаціях. У липні 1953 р. кореспонденти переймалися долею випускників вишів, що їхали на роботу за призначенням. Тоді виявилось, що місцева влада не надавала молодим учителям нові квартири, як те проголошувалося, а пристосовувала старі зруйновані будинки [6]. Вдруге у червні 1954 р. директорам вишів лише сухо нагадали про необхідність звертати особливу увагу на обслуговування побутового життя студентів [7]. Ми не вдаємося нині в аналіз причин таких засторог. Зрив відбудов, проблеми з постачанням матеріалів, брак не те що житлових, але й навчальних приміщень був лише десятою долею усіх післявоєнних негараздів. Напевне, через розуміння того, що заклики «покращити», «забезпечити» чи «надати» ні до чого не призведуть, поява подібних статей в газеті припинилася.

Питання харчування у вищій школі не стало темою багатьох публікацій за 12 років «відлиги». Уперше про нього заговорили у часи продуктового достатку, коли владі можна було дорікнути хіба що за щедрість – у вересня 1963 р. Що, власне, і відбулося. Репортер Ф. Аткін описував картину в їдальні одного з київських педагогічних вишів. Біля каси на столику лежав хліб, студенти брали його по кілька шматочків без обмеження. Ось ця «хлібна розкіш» змусила журналіста ставити майже риторичні запитання: «Декілька шматків... а може забагато? Може, з'їсти самому не під силу?» Виявилось, що біля кожної тарілки лежали залишені шматочки хліба – надкушені, зіпсовані, а то й цілі. Неоднозначності ситуації у крані достатку додавали слова інститутської прибиральниці: «Навіщо багато хапати? Ну відомо, скільки можеш з'їсти. Чи то очі завидують, чи що? Раніше, коли хліб не стояв на столах, то викидали щотижня 35–40 кг у підсобне господарство. Нині ж 10–15 кг щодня» [11].

Преса знову звернулася до питання житлового простору освітян лише у 1961 р. Це був вдалий час: поступово ситуація із квартирами та навчальними

приміщеннями вирівнялася. Тому актуальність проблеми підкріпилася позитивними прикладами, які можна було виносити на широкий загаль, не зганьбивши при цьому успішну соціалістичну державу. Проблема житла освітян вималювалася на тлі проєкції міста майбутнього, що мало б настати в СРСР через 20 років. Футуристичні образи пропонував директор Київського інституту «Дніпромост» В. М. Успенський. Журналісти «Радянської освіти» пропонували освітянам знайти «своє місце» у великому житловому масиві майбутнього на великій території. Зразком був уже існуючий масив Бровари у Києві – великопанельний житловий квартал, будинок з готових житлових блоків – кімнат і квартир заводського виготовлення. Освітян переконували, що згодом на 130 га для них побудують 5-ти, 9-ти та 13-типоверхівки, у яких буде все – аж до кондиціонерів! Мікрорайон майбутнього повинен був забезпечити його жителів усім необхідним. У центрі такого мікрорайону до послуг освітян мали б бути відкриті будинок культури, готель, універмаг, ресторани і кафе, будинки дитячих і медичних закладів, школи-інтернати з навчальними корпусами і майстернями, гуртожитком, садом, спортивними майданчиками громадськими гаражами та автостоянками [8].

Того ж 1961 року на шпальтах «Радянської освіти» з'явився інший ідеальний образ житлового простору освітянина. Тепер освітянам пропонували як зразок для наслідування організацію простору студентської молоді на прикладі гуртожитків Львівського політехнічного університету. Прикметно, що попередній образ був лише проєктом на майбутнє. Натомість ці кімнати були реальними – облаштованими студентами самотужки у столярній майстерні вишу у межах руху за самообслуговування. Таких кімнат в гуртожитку закладу було п'ять. Вони були просторі і мали напрочуд гармонійно спроектовані меблі. Уздовж стін стояли невисокі пласкі шафи з книжковою полицею. Під фотографіями таких зразкових кімнат журналіст ніби проводив майстер-клас: «Візьміться за дві ручки їхньої перерізної площини і перед вам розкриється зручне ліжко з білосніжною постільню, стягнутою ремінцями. невеликий сучасних контурів стіл посеред кімнати буквально за хвилину стає вдвоє більшим – тут досить місця для двох креслень. А красива невелика стіл-шафа біля вікна виконує дві функції: всередині зберігається згорнені в трубку креслення, а потягніть вгору задню стінку й поверніть на себе – і от уже готовий спеціальний креслярський стіл». Біля дверей у такій кімнаті стояли чотири стінні шафи для одягу, поряд з дверима – глибока ніша для необхідних речей (від чемоданів до несезонного взуття). Львівська освітянська еліта пропонувала навіть організувати спеціальне виробництво меблів для студентських гуртожитків за зразком політехнічного інституту [9].

Однак, єдина стаття, що стосувалася проблем реального життя у гуртожитках інститутів, вийшла лише у березні 1963 р. Будівництво «другого дому» студентів називалося батьківським піклуванням партії та уряду над майбутніми учителями. Преса голосно заявляла про те, що держава відвела найкращі приміщення під студентські клуби та гуртожитки, що нині у молоді було все, залишалося лише одне – тільки вчитися. Але над матеріальною злагодою нависала тінь девіацій. Антиподом владної політики по покращенню проживання студентів стала поведінка молоді у

гуртожитках. Зразками носіїв «негідної поведінки» були студенти Донецького та Київського політехів – пияцтво, посиденьки вечорами, незнання, куди себе діти, брудний посуд, тижнями немита підлога, тощо [10]. Так тема студентського побуту тісно переплелася з проблемою девіацій у колі освітян.

Девіантна поведінка майбутніх учителів, напевне, була саме тією стороною повсякденності, яка не залишалася поза увагою преси упродовж усього пост-сталінського дванадцятиліття. Однак, реальних прикладів відхильної поведінки преса уникала довго. У грудні 1955 р. педагоги Дніпропетровського ДПІ іноземних мов всього лише звернулася до громадськості не проходити повз, коли освітянська молодь порушувала правила громадського життя, бо це була справа не лише міліції [11]. Проступків же, що викликали такі рекомендації до життя, освітяни не назвали.

Напевне, це можна пояснити тим, що злочинна поведінка майбутнього учителя, як і девіації, пов'язані з алкоголем, тютюном та статевим життям, могли підмочити репутацією усієї галузі освіти. Тому їхнє оприлюднення було рівноцінно самогубству системи підготовки «сіячів розумного, доброго, вічного». Простіша ситуація була з такою формою девіації як груба поведінка в суспільстві. У цій розвідці ми не вдаємося до з'ясування причин її появи, що часом були цікавішими за самі факти відхильності. Тут лише констатуємо приклади, що самими освітянами виносилися на широкий осуд, аби «іншим неповадно було».

Перша така історія була присвячена доценту Вінницького ДПІ Григорію Федоровичу Бушку. Студенти вишу у 1959 р. написали листа до редакції «Радянської освіти», у якому зауважили, що їхній викладач «не любить людей, він черствий, грубий, навіть жорстокий. Він кривдить студентів, не поважає колектив». Молодь звертала увагу на його звичку не вітатися зі студентами не лише по коридорах, а й навіть під час появи в аудиторії на пари. Але більше за все майбутніх освітян обурювали словесні образи, що лунали з вуст їхнього старшого колеги. Його не влаштовувало, здавалося, все: зовнішній вигляд молоді, їхні поведінка, успіхи... Студентка 4 курсу Г. Т. Кіловата почула образу за свій одяг: «дочка колгоспника... Ви, Кіловата, наче з Бродвею. Вам би ще ридикюльчик...». Студент I курсу Борис Кашук був вигнаний з аудиторії, коли під ним у цілковитій тиші раптово скрипнув стілець із ремаркою: «І як тебе в школі терпіли? І яким чином ти до інституту потрапив?» Молодь зауважувала, що були в його лексиконі вислови, що і на папері відтворити не наважишся. Натомість лектор гордо заявляв: «Це моя мова! Соковита! Не те, що штамп якийсь». А на зауваження додавав: «Мене, доцента, повчати?» [12].

Поява цієї публікації однозначно мала б виформувати ситуацію «ми-вони», у якій «ми» були вихованою більшістю, а «вони» – грубіянською маргінальною групою. Станом на 1962 р. поняття девіантної поведінки тісно переплелася із моральним вихованням. Українському освітянину розказували про окрему студентську честь. Це поняття презентувалося як неймовірно широке і всеохоплююче, таке, що його не виміряти, не обмежити ніякими рамками. Прикметно, що студентська мораль для хлопців та дівчат чомусь різнилася. Так, для юнака високо тримати звання радянського студента означало

із захопленням оволодівати знаннями. А для дівчини – не рахуючись з часом, з головою поринати в громадське життя колективу: «І про неї кажуть: ця не згасьбила нашої честі студента» [13].

Список використаних джерел

1. Дмитренко Л., Коваленко Л. Громадські начала в житті // Радянська освіта. – 2 грудня 1961. – №96. – С.3.
2. Мордань В. Вершини долаються в наступі // Радянська освіта. – 3 квітня 1963. – №26. – С.2.
3. Ліпнер С. Хто сказав «периферія»? // Радянська освіта. – 6 травня 1964. – №36. – С.2.
4. Рижило Є. Нянки не потрібні // Радянська освіта. – 23 травня 1964. – №41. – С.2.
5. Багатотиражна газета Київського педінституту // Радянська освіта. – 8 вересня 1956. – №37. – С.4.
6. Більше уваги житлово-побутовим умовам вчителів! // Радянська освіта. – 4 липня 1953. – №27. – С.4.
7. Екзамен в педвузах // Радянська освіта. – 1 червня 1954. – №23. – С.3.
8. Міста і села комуністичного завтра // Радянська освіта. – 9 грудня 1961. – №97. – С.4.
9. Бабич І. Дешево, зручно, красиво! // Радянська освіта. – 28 червня 1961. – №51. – С.2.
10. Студентський дім // Радянська освіта. – 9 березня 1963. – №19. – С.1.
11. Голованівський З. Збори партійного активу // Радянська освіта. – 10 грудня 1955. – №50. – С.2.
12. Єромичий П. Доцента повчати // Радянська освіта. – 11 липня 1959. – №28. – С.4.
13. Честь студента, честь викладача // Радянська освіта. – 10 жовтня 1962. – №80. – С.2.

References

1. Dmytrenko L., Kovalenko L. Hromads'ki nachala v zhyt'tya // Radians'ka osvita. – 2 hrudnya 1961. – №96. – С.3.
2. Mordan' V. Vershyny dolayut'sya v nastupi // Radians'ka osvita. – 3 kvitnya 1963. – №26. – С.2.
3. Lipner S. Khto skazav «periferiya»? // Radians'ka osvita. – 6 travnya 1964. – №36. – С.2.
4. Ryzhylo Ye. Nyan'ky ne potrebni // Radians'ka osvita. – 23 travnya 1964. – №41. – С.2.
5. Bahatotyrazhna hazeta Kyuyiv's'koho pedinstytutu // Radians'ka osvita. – 8 veresnya 1956. – №37. – С.4.
6. Bil'she uvahy zhytlovo-pobutovym umovam vchyteliv! // Radians'ka osvita. – 4 lypnya 1953. – №27. – С.4.
7. Ekzameni v pedvuzakh // Radians'ka osvita. – 1 chervnya 1954. – №23. – С.3.
8. Mista i sela komunistychnoho zavtra // Radians'ka osvita. – 9 hrudnya 1961. – №97. – С.4.
9. Babych I. Deshevo, zrucho, krasivo! // Radians'ka osvita. – 28 chervnya 1961. – №51. – С.2.
10. Student-s'kyu dim // Radians'ka osvita. – 9 bereznya 1963. – №19. – С.1.
11. Holovaniv's'kyi Z. Zbory partiynoho aktyvu // Radians'ka osvita. – 10 hrudnya 1955. – №50. – С.2.
12. Yeromyt's'kyi P. Dotsenta povchaty // Radians'ka osvita. – 11 lypnya 1959. – №28. – С.4.
13. Chest' studenta, chest' vykladacha // Radians'ka osvita. – 10 zhovtnya 1962. – №80. – С.2.

Lukyanenko O. V., Ph.D. in History, Senior lecturer of cultural studies sub-department in V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University (Ukraine, Poltava), lukyanenko.ov@gmail.com

The display of the daily life of the educators of pedagogical institutes of the Ukrainian SSR of the «thaw» in the periodical press of the epoch (P.1)

The article shows the changes in the character of the description of the individual elements of the everyday life of students and teachers of pedagogical universities of Ukraine in the period of de-Stalinization (1953–1964) in the newspaper «Soviet education». The application of content analysis has allowed to make interpretations of teachers of the role of self-catering in the universities; to reveal attitudes to living conditions, health and the pricing policies; to compare interpretation of deviant behavior; to clarify approaches to the formation of aesthetic tastes and fashion.

Keywords: everyday, higher pedagogical school, de-Stalinization, fashion, self-catering, deviations, health.

Лукьяненко А. В., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры культурологии, Полтавский национальный педагогический университет им. В. Г. Короленко (Украина, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

Отражение повседневной жизни коллективов пединститутов УССР времен «оттепели» в периодике эпохи (Ч.1)

Иллюстрируются изменения в характере описания отдельных элементов повседневности студентов и преподавателей педагогических вузов Украины периода десталинизации (1953–1964 гг.) на страницах газеты «Советское образование». Применение метода контент-анализа позволило показать толкование преподавателями вузов роли самообслуживания в вузах; выявить отношение к условиям проживания, здоровью и к ценовой политике, сравнить толкования девиантного поведения; выявить подходы к формированию эстетических вкусов и моды.

Ключевые слова: повседневность, высшая педагогическая школа, десталинизация, мода, самообслуживание, девиации, здоровье.

* * *

УДК 930.23

Китиченко Т. С.,
аспірантка, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків), tskitichenko@gmail.com

КРИТИКА ПОЗИТИВИСТСЬКОЇ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ РАДЯНСЬКИМИ НАУКОВЦЯМИ

Подані оцінки істориків радянського періоду відносно позитивістської методики виявлення, вивчення та використання історичних джерел у наукових дослідженнях. Показано еволюцію оцінок від часткового збереження у 1920-х рр. позитивістської джерелознавчої методики, її озвучної критики за часів сталінізму до прийняття, визнання наукової актуальності дослідницької методики істориків-позитивістів та подальшої розробки їх ідей.

Ключові слова: позитивізм, «буржуазні історики», радянські науковці, методика, методологія, критика історичних джерел.

Ідеї позитивізму справили суттєвий вплив на розвиток теорії та методики історичного джерелознавства. Нашу увагу привернули ті праці радянських істориків, в яких містилися оцінки джерелознавчої методики науковців переважно підросійської України дореволюційного часу.

Дана тема є актуальною і має широкую джерельну базу. Оцінки радянських дослідників методики джерелознавства другої половини XIX – початку XX ст. побіжно розглядали такі сучасні дослідники, як Ю. М. Афанасьєв [1, с. 46–147], О. М. Богдашина [6, с. 30–33, 321 та ін.], В. Г. Косміна [15]. Проте у науковій літературі, зокрема у працях вищевказаних дослідників, спеціально обрана тема не вивчалася.

До кінця 1920-х років в історичній науці Радянського Союзу у цілому зберігається дореволюційна історіографічна ситуація. Запропоновані позитивістами правила роботи з історичними джерелами вважаються канонами методики джерелознавства.

Перший ректор Білоруського державного університету В. І. Пічета у праці «Введение в русскую историю (Источники и историография)» (1922 р.) високо оцінював дослідницьку методику В. Б. Антоновича та його учнів. Зокрема, він наголосував: «Кожен рядок, кожна замітка Антоновича дорожчезні. Вони проливають світло на багато темних питань минулого українського народу. Документи, які він видав, являються основними джерелами для вивчення минулого українського народу. Без них жоден дослідник обійтися не в змозі» [18, с. 195]. В. І. Пічета називав праці М. С. Грушевського, «блискучими екскурсами критико-методологічного характеру» з залученням «величезної кількості джерел» [18, с. 198].